

**T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR
ANABİLİM DALI**

SPOR YAPAN VE SEDANTER ÖĞRENCİLERİN AKRAN ZORBALIK EĞİTİM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Metehan AKYOL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUYULU

BİNGÖL-2025

**T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR
ANABİLİM DALI**

SPOR YAPAN VE SEDANTER ÖĞRENCİLERİN AKRAN ZORBALIK EĞİTİM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Metehan AKYOL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUYULU

BİNGÖL-2025

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C. Bingöl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Metehan AKYOL Tarafından hazırlanan “*Spor Yapan Ve Sedanter Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğitim Düzeylerinin İncelenmesi*” başlıklı tez, Bingöl Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeler uyarınca aşağıdaki jüri üyeleri tarafından bilimsel kalite ve içerik açısından değerlendirilerek “**Yüksek Lisans Tezi**” olarak kabul edilmiştir.

Tez savunma tarihi: 31/01/2025

Jüri Bilgileri:

S.No	Unvan, Adı- Soyadı	Üniversitesi	İmza
1	Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUYULU (Danışman)	BİNGÖL	
2	Doç. Dr. Mehmet SARIKAYA (Başkan)	MARDİN	
3	Doç. Dr. Enes BELTEKİN	BİNGÖL	
4			
5			

ONAY:

Bu tez Bingöl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun,...../...../..... tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

...../...../.....

Prof. Dr. Erdal KAYGUSUZUOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

T.C.

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bingöl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım “*Spor Yapan ve Sedanter Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğitim Düzeylerinin İncelenmesi*” başlıklı “**Yüksek Lisans**” tezimin içindeki bütün bilgi, veri, doküman, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kuralları içerisinde elde ettiğimi, kullandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi, elde edilen verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı, maddi ve manevi desteği olan tüm kurum / kuruluş ve kişileri belirttiğimi, burada sunduğum verileri unvan almak amacıyla daha önce hiçbir şekilde kullanmadığımı ve bu çalışmanın özgün olduğunu **beyan ederim.**

Beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksi halde doğacak hukuki sorumlulukları kabul ettiğimi bildiririm.

31/01/2025

Metehan AKYOL

Öğrenci

TEŞEKKÜR

“Spor Yapan ve Sedanter Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğitim Düzeylerinin İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans Tezimin yapılmasında ve Yüksek Lisans eğitimim süresince desteğini esirgemeyen sayın danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUYULU’ya, değerli jüri üyelerime, çalışmamın birçok aşamasında fikirlerini paylaşan ve yardımlarını esirgemeyen ve beni bu günüme getiren bütün hocalarıma, eğitim ve öğretim hayatım boyunca hiçbir zaman desteğini esirgemeyen değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Metehan AKYOL

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
TABLolar DİZİNİ.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER.....	2
2.1. Sporun Temel Hedefleri ve Fonksiyonları	2
2.2. Sporun Yararları.....	3
2.3. Sedanter	4
2.4. Kavram Olarak Zorbalık ve Akran Zorbalığı	4
2.4.1. Akran Zorbalığının Nedenleri	7
2.4.2. Akran Zorbalığı Türleri.....	9
2.4.3. Akran Zorbalığı Grupları	12
2.4.4. Zorbalık Davranışının Sonuçları	18
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	20
3.1 Araştırmanın Yöntemi.....	20
3.2. Araştırmanın Amacı	20
3.3. Araştırmanın Önemi	20
3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	20
3.5. Araştırmanın Örneklemi.....	20
3.6. Veri Toplama Araçları.....	21
3.6.1. Kişisel Bilgiler Formu.....	21
3.6.2. Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği	21
3.7. Verilerin Analizi	21
4. BULGULAR	23

5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	29
5.1. Öneriler.....	33
KAYNAKLAR.....	34
EKLER	38
Ek 1. Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Kararı.....	38
Ek 2. Kişisel Bilgi Formu ve Ölçek.....	39

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 4.1. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	23
Tablo 4.2. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Spor Yapma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	24
Tablo 4.3. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Branş Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	24
Tablo 4.4. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	25
Tablo 4.5. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	26
Tablo 4.6. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	27
Tablo 4.7. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	27
Tablo 4.8. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	28

ÖZET

Spor Yapan ve Sedanter Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğitim Düzeylerinin İncelenmesi

Akran zorbalığı günümüzde artan sorunları başında gelmektedir. Dünyada ve Türkiye’de akran zorbalığının artması sonucu literatürde bu çalışmalar sıklıkla ele alınmıştır. Bu problemlerin çözümü için çok farklı yöntemler ve eğitimler yer almaktadır. Bunlardan biri de spor yapma eğilimidir. Çalışmamızın asıl amacında 5.-6.-7. sınıf akran zorbalığının eğitim düzeyleri ile ilişkili faktörleri, spor yapan ve sedanter öğrencilere yönelik etkisini incelemektir. Çalışmanın evrenini Muş Milli Eğitim’e bağlı ortaokullar oluştururken örneklemini ise 2022-2023 Eğitim döneminde Muş Milli Eğitim’de eğitim gören 222 öğrenciye ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmada Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği (ZDEÖ) kullanılmıştır. Anket verilerinin SPSS 22 analiz programı ile frekans, yüzde ve anlamlılık tabloları oluşturulmuştur. İkili karşılaştırmalar için Bağımsız Örneklem T- Testi, çoklu karşılaştırmalar için ise One-Way Anova Testinden faydalanılmıştır. Sonuçlar %95 güven aralığında anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir. Ölçeğin, değişkenler arasındaki ilişkileri bütüncül bir biçimde sınamak için ise regresyon analizinden faydalanılmıştır. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı alt boyutları incelendiğinde; cinsiyet değişkenine göre; erkeklerin kadınlara göre daha zorba davranışlar sergilediğini, spor yapma değişkenine göre; spor yapan kişilerin kendine olan güven duygusunun gelişip bu sebepten dolayı daha az zorbalığa maruz kaldığı, branş değişkenine göre; anlamlı farklılığa rastlanılmadığına, anne baba eğitim düzeyleri değişkenine göre; çocukların akran zorbalığına uğrama arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, yaş ve sınıf değişkenine göre; yaş, sınıf arttıkça zorba davranışların arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Akran Zorbalığı, Spor, Sedanter Birey, Ortaokul Öğrencileri

ABSTRACT

Examination of Peer Bullying Education Levels of Sports-Doing and Sedentary Students

Peer bullying is one of the increasing issues nowadays. As a result of increase in this problem, some studies have been discussed in the literature. There are a lot of educations and approaches to solve this problem, doing sports is one of them. Main purpose of this study is assessing the factors that related with education levels of 5-6-7th graders' peer bullying and effects towards to sedantary students. Target population of the study is secondary school affiliated with Muş National Education while it is targeted to reach 222 students studying in Muş National Education in 2022-23 education year as sample. In this research, Bullying Behaviour Tendency Scale (BBTS) was used. Survey data's frequency, percentage and meaningfulness is formed with SPSS 22 analysis programme. Independent Sample T- Test was used for pairwise comparison and for multiple comparisons, gained benefit from One Way Anova Test. The results was evaluated in ranges of 95% trust and $p < 0,05$ meaningfulness. It was benefited from regression analysis to assess the correlation integratively. In this research, it can was reached that according to gender variety men shows more bullying behaviours than women; according to sports variety, individuals doing any sports face less bullying thanks to their grown self-confidence; according to branch variety, it hasn't been found any meaningful difference; according to variety of parents' education level, there is no correlation between parents' education level and peer bullying; lastly, according to age and class variety, as the age and grade goes up, peer bullying rate also increases.

Key words: Peer Bullying, Sport, Sedantary Individual, Secondary Grade Students

1. GİRİŞ

Spor teriminin birçok tanımı ile yazında karşılaşmaktayız. Spor terimi ile ilgili bazı tanımlar literatürde şöyle geçmektedir:

Kültürel, biyolojik ve sosyolojik yani inanış, dil, ırk, cinsiyet, yaş, meslek ve benzeri değişkenleri dikkate almadan bütün bireyleri kapsayan spor genel bir gerçektir. Bütünleyici ve toplumsal bir oluşum olan sporda bireylerin birbirinden kopuklaşmasına ve ayrışmasına olanak bulunmaz (Amman 1999).

Spor bireysel ve takım olarak bireyin yeteneklerinin gelişmesini sağlayan, öncesinde koyulmuş kurallar içerisinde araç desteğiyle veya materyal olmadan gerçekleştirilen etkinliktir. Şartların oluşturulduğunda meslek niteliğinde de gerçekleştirilebilen iletişim becerilerini ilerleten, bireylerinin ruhani yönünü ve fiziğini ileriye taşıyan, sosyal ve kültürel gerçektir (Yetim 2010). Alanına göre has kuralları, yöntemleri ile teknikleri barındıran zihinsel ve bireyde iyi derecede ilerleme kaydeden bir olgu olan spor eğlendirici, eğitici ve aynı zamanda da öğreticidir (İkizler 1994). Bireyin içgüdüsünün zevkini önde tutan, belirli kurallar beraberinde gerçekleştirilen mücadele odaklı, sosyalleşmeyi kolaylaştıran, fiziksel ve zihinsel hareketler bütünü olan sporun temel hissiyatlarından bazıları kazanma, kaybetme ve desteklemedir (Zengin ve Öztaş 2008).

Sporu icrasını ortaya koyan birey yönünden galip gelmeye yönelik, teknik, fizik olarak düşünülmekte, izleyen yönünden incelediğinde ise rekabeti ortaya çıkaran estetik bir izlenim, bazı zamanlar ise topluma yön veren önemli bir amaç diyebiliriz. Toplumun yönünün belirlenmesinde sporun değeri görmezden gelinmeyecek kadar değerlidir (Öztürk 1998).

Genel olarak tanımını yapmak lazımsa spor, bireyin fizik ve ruh halinin olumlu durumunu ilerletmek, belli başlı kurallar bütününe dikkate alarak rekabet bileşenlerine göre yarışma, üstünlük sağlama, galip gelmek gibi amaçlar oluşturan kazanma kuvvetini yükseltme, bireysel açıdan en yüksek noktaya yükseltmek uğruna sergilenen yoğun bir çabalar ve uğraşlar birleşimidir. Spor değeri azımsanmayacak kadar kapsamlı bir olgudur ve tek bir tanımlamaya sokmanın imkanı bulunmamaktadır (Aracı 1999).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Sporun Temel Hedefleri ve Fonksiyonları

Sporun ana hedef ve özelliklerine göre genel olarak ulaştığımız ana başlıklara baktığımız zaman dört ana başlığa ulaşabiliriz (İmamoğlu 2014).

- Zihinsel İlerleme
- Motorsal İlerleme (Sinir-kas sistemi)
- Zihinsel İlerleme
- Sosyal İlerleme

Sporun pek fazla hedef ve vazifesi bulunmaktadır. Fiziksel olarak hız, güç, denge, çeviklik dayanıklılık, kondisyon, sürat ve düzgün ve dengeli bir vücut duruşu oluşumunu gerçekleştirmek. Hırs, birliktelik duygusu, disiplin cesaret, mücadele, kazanma ve yenilgiyi kabul etme gibi ruhani açıdan da kazanımlar sağlamakta ve sporun temel hedef, amaç ve işlevselliği içinde yer almaktadır (Atalay 1998).

Kişide motor gelişim yönünden en fazla yeri yine sporun kendisi oluşturmaktadır. Spor ve spor yaparken yerine getirilen hareketler hareketler sayesinde motor gelişim elde edilmektedir. Ortaya çıkan bu ince devinimsel beceriler sayesinde bireysel ilerleme pozitif yöndedir. Düşünsel ilerlemenin amacı bilgiyi kavrama ve bilginin muhafaza edilmesiyle alakalıdır. Zihinsel ilerlemede bilgi edinmenin yeri son derece kıymetlidir. Tüm bunlarla birlikte spor sosyal ilerleme olarak da öne geçip belirginleşmektedir. Sporun toplumsal ilerlemedeki faydaları hem birey hem de bireyin yaşamını sürdürdüğü toplum açısından önem arz etmektedir. Spor halk arasında birliktelik ve kaynaşma açısından çok kıymetlidir. Spor amaçlı faaliyetler yönünden kişinin çevre edinmesi ve kişinin kendini kanıtlamasına olanak sağlamaktadır (İmamoğlu 2014).

Spor etkinlikleri esnasında bireylerin karşılıklı olan ilişkileri ve iletişimi kişisel ve toplumsal hareketlilik açısından, kişiye göre bir bilimsel çalışma olarak kabul görmüştür. Spor gerek fizyolojik, gerek psikolojik, gerekse de sosyolojik bir olgu olduğunu bize kanıtlamaktadır (Tamer 1988). Sporun temel amaç ve fonksiyonlarının içinde kişilerin spor yapmalarına olanak

sağlayarak, mutlu, çağdaş, dinamik ve verimli bir toplum ortaya çıkarmaktadır. Çalışkan amaç ve hedeflerinin farkında olan fizyolojik, zihinsel ve psikolojik hali iyi, yaratıcı bireyler yetiştirme olanakları bulunmaktadır. Bu sayede toplumun mutlu, huzurlu, birbirini seven hoşgörü içinde barındığı bir ortam oluşturmayı kendine hedeflemektedir (Yetim 2005).

2.2. Sporun Yararları

Zamanımızda bireylerin ilerleme göstererek ilgi verdikleri bir oluşum haline gelen bürünen spora bu denli ilginin yükselmesinin sebeplerinde pek fazla durum bulunmaktadır. Bireylere sağlık, refah ve mutluluğu hissettiren sporun çok önemli bir gücü bulunmaktadır. Spor bireylerin bedeni, ruhani, zihinsel olarak daha sağlıklı, geçerli ve normal bir hayata ulaşmış olmalarına destek vermektedir (Aytan 2010).

Spor için bireylerin yaşamlarına sunduğu faydaları şu şekilde listeleyebiliriz;

- Bireylerin gündelik hayatında daha iyi bir şekilde verim sağlamalarına olanak verir.
- Bireyleri daha sağlıklı ve güçlü bir fiziki duruma ulaştırır.
- İnsanların içinde oldukları kültürel ve medeni bilinci ilerletmeyi sağlar.
- Spor insanların boş vakitlerini olumlu olarak sonuçlandırmalarını olanak sağlar.
- Spor insanlara liderlik vasfı, anlayış, farkındalık, dostluk gibi erdemler aşılar.
- Spor insanlara ilk olarak benliklerine sonra başkalarına karşı saygılı olmaya ulaştırır.
- Birlikte ortak olarak iş yapabilme, iş arkadaşlığı kurabilme yeteneklerini ilerletir.
- Kişilerin iş hayatında görev bilinci edinmesini sağlar vb. gibi birçok yararlar vardır (Yetim 2005).

Bireylerin iş olmayan vakitlerinde fiziksel etkinlik çalışmalarının içine sokularak bireylerin bilişsel ve sosyal gelişmelerine fayda sağlar, yararlı yaşam biçimi davranışlarına katkıda bulunur ve yaşam değerlerini arttırmaktadır. Bunların yanında spor sağlığımızı tehlikeye soğan akut ve süregelen rahatsızlıklara karşı iyileştirmelerin desteklenmesinde gayet değerli noktaya sahiptir (Dinç 2012).

2.3. Sedanter

Sedanter hareketsiz hayat biçimine denir. Sakin yaşam biçimi riskli sağlık problemlerini birlikte getirmektedir. Bireyin yaşamını epeyce riskle burun buruna getirmektedir. Durgun yaşam zamanımızın dikkate alınması gereken sorunlarından biri olarak gelmektedir ve bahsettiğimiz sorun yaşı ilerlemiş bireylerde ve genç bireylerde ulaşılmakta ve ileriki zaman için, kaygı hissedilmesine sebep olmaktadır (Akdur ve ark. 2007).

Hareket yaşam manasına gelen sedanter, günümüz latince “sedere” sözcüğünden ulaşmıştır. Obez olan bireylerin bu duruma gelmesinde en önemli iki etken, hareket kısıtlılığı ve stabil oturma düzeni ve oturma alışkanlığı diye belirtildiği gözlemlenmiştir. Obezitenin var olmasındaki en büyük sebep bireyde hareket kısıtlılığının olması ve bu kısıtlılığa dikkat edilmesi bu konunun üzerindeki en büyük göstergedir (Karaküçük 2016). İnsan yaratılış sebebiyle hareketsiz duramayan canlıdır ve bunun ihtiyacını fark etmektedir. Tabiattaki öteki canlılarda görüldüğü kadar insan evladı da tabiat olayları ile mücadele etmek, kendisini kollamak sıkıntılı anlarda bile ihtiyaçlarını giderebilecek varoluşçuluğu hakimdir. Şu an bulunduğumuz dönemde ulaştığımız yere kadar insan evladı sürekli hareket ve etkinlik içinde bulunmuş, pek çok eylemi ve işi ortaya çıkarabilmesi için fiziksel kuvvetini ve fiziksel durumunu işin içine dahil etmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu şekilde bireyler hayatında daha fazla enerji sarf etmiş işin içerisinde daha fazla bulunmuş ve ortaya daha fazla ürün çıkarmıştır (Karaküçük 2016).

Ancak 20. yüzyıla yaklaşırken ve 20. Yüzyılın başlarında elektrik, mekanik enerji düzenlerinin uzun olmayan zaman diliminde yaşam şartlarının, sanayi devrinin getirdikleri ile hareket kısıtlılığı çıkmıştır. Bir asır önce gezegenimizdeki güç ihtiyacının % 90 oranında biz insanlar tarafından karşılanırken günümüzde yüzdelik olarak % 1’ in altına düşmüştür. Bu gelişmeler öncülüğünde teknolojinin hızla gelişmesini unutmamak gerekir. Bu faktörlerin gelişmesiyle kolaylık ve imkanlar insanları daha fazla hareketsizliğe itmiştir. Toplumun büyük bölümü günün birçoğunu oturarak çalışma bilgisayar ve televizyon ile geçirmektedir. Buna karşılık tüketme ve kalori yüklemesiyle süreklilik kazandı (Karaküçük 2016)

2.4. Kavram Olarak Zorbalık ve Akran Zorbalığı

Zorba hareketlere yönelik ilk düşünce İsveçli araştırmacı Heinemann “mobbing”(baskı) olarak nitelendirilmiş ve kişiye dönük, birden ortaya çıkan ve birden kaybolan bir topluluk şiddeti olarak ifade edilmiştir (Dölek 2001).

Pişkin (2002), Fitzgerald'ın zorbalığı, saldıran durumunda bulunan bir kişi ile saldırıya uğrayan arasında ve saldırganın saldırdığı kişiyi bilerek ve isteyerek baskılaması, üzüntü ve stres vermesi ile son bulan saldırganın saldırdığı kişiye yaptıklarından keyif aldığı ve önlem alınmadığında etkileri kolay kolay geçmeyen saldırganlıktır olarak ifade edilir.

Rigby (2004), açısından bakıldığında, zorbalık şiddet yönelik tavırları kapsamaktadır. İçlerinde bedensel, sözel ya da doğrudan olmayan üstünlük olan bireyler ilişkisinde canlanmıştır.

Çalık ve Kurt (2007), Lumsden'in, bir bireyin devamlı, kasten bir şekilde başka bir birey üstünde iyilik barındırmayan amaçlarla güç uygulamasını zorbalık tarif ettiği belirtirken anti-sosyal ve sınırlı durumda olan bedensel ve dilsel eylemler silsilesinin zorbalık tanımına girdiğini ifade etmiştir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise zorba kuvvetini başka insanın hakkına giren zorba olma durumu müstebitlik yani zorbaca davranma biçimi olarak tarif etmiştir.

Müstebitin bir çeşidi de "akran zorbalığı" mefhum olarak geçmiş zamandan gelip 2000'li yılın başlarından itibaren çevremizde yaygın şekilde kullanılmaktadır. Ayrıca Gökler (2007), çalışmasında öğrenciler arasındaki ilişkilerde yaşanan zorbalıkların akran ve okul zorbalığı şeklinde ifade etmiştir. Saldırganlık, şiddet ve zorbalık bilimsel ifadelerdir, bütün medeniyetlerde yaygınlaşmıştır. Akran/okul zorbalığını birbirine benzeyen farklı tanımlarla görmemiz gayet mümkündür. Okul zorbalığı başlığında araştırmaların ilk kısmı Olweus tarafınca 1970'li zamanda İskandinav bölgelerinde başlamıştır (Koç 2006).

Akran zorbalığı çalışmalarında öncü olan Olweus (1993), zorbalığı bir ya da birçok öğrencinin tekrar tekrar negatif tavırlar göstermesi okul zorbalığını (school bullying) şöyle açıklamıştır: Fiziksel olarak güçlü yaşı büyük olan çocukların kendilerinden daha güçsüz olan bireylere devamlı baskı, hırpalama ve rahatsız etmesi gibi kavramlar kullanarak belirtmiştir. Daha sonra yapılan araştırmalarda bu tanımın uygunluğuna bakılarak tanımı genişleten Olweus'un (1999), okul zorbalığını en az bir öğrencinin başka öğrenci veya öğrencilere devamlı bir şekilde olumsuz hareketlerde bulunması şeklinde aktarmasıyla ve bu aktarımla anlatımında geçen olumsuz hareketler maksatlı rahatsız etme zarar gösterme şartlarına bağladığı görülür.

Olweus (1999)'a göre, bir duruşun zorbalık olarak kabul görmesi için aşağıdaki nitelikleri sağlaması gereklidir;

- Bireylere karşı oluşan davranışların bilerek isteyerek zarar verme amacı olması
- Davranışın sürekli tekrar etmesi,

- Zorbalayıcı ve zorbalanan arasında bir güç durumlarının farklılığı olmasından ötürü zorbalanan kişinin kendisini savunamayacak halde bulunması gereklidir.

Baldry ve Farrington da, Olweus'un düşüncelerinin arkasında durarak eğitim ortamlarını/akran zorbalığının, olumsuz güç kullanım tavrını alt derecesi olmakla beraber diğer anti-sosyal tavırlardan, şaka yolu ile hırpalama, bunalma ve okul ortamı dışında kavgalarından çok daha farklı oluştuğunu ve bu oluşumun zorbalığın sürekli şekilde devam etmesinden ve bu oluşum içinde bulunan çocuklar içindeki bedensel oluşumun, direnç ve güç farklılıklarından geldiğini anlatmaktadır (Akt Şahin 2007).

Hayatta önceden görmediğimiz ve tanışmadığımız bir insan ile tartışma etmek, fiziksel hareketlerde davranış sergilemek, sözel bir şekilde ses yükseltmek veya bunlara benzer bir hareket ile zarar verme hali zorbalık olarak ifade edilmektedir. Çünkü sürekli bir şekilde arz eden şiddete odaklı bir hareket değildir (Kağıtçıbaşı 2004).

Yıldırım (2003), zorbalık itme, yumruk, dövme veya tekme atma gibi bedenin gösterdiği kuvvet ile oluştuğunda aynı zamanda saldırganlık ve şiddet göstergesidir. Fakat alay etme ve zorbalama, kızdırma, dalga geçme, lakap takma, söylemlerindeki kötü söz ve toplumca kabul görmeyen sözler kişiler arasındaki ilişkilerde kabul görmeme, reddetme, ortam dışı bırakarak yalnızlaştırma, ortamdan dışlama, asılsız söylemlerle söylenti çıkarıp duyurma gibi birbirine benzeyen saldırganlık ve zorbalık çeşitlerini de bulundurmaktadır.

Pişkin (2002), okullarda ortaya çıkan zorbalık durumlarının ve olayların başka bir çeşidi olarak okul zorbalığının, yapılan tasvirlerini daha çok ilerleterek, yaşça büyük ya da bedensel olarak diğerinden daha güçlü olan öğrenci veya öğrencilerin kendilerinden güç olarak daha alt düzeyde olan çocukların sürekli olarak fiziksel, sosyal ve benzeri. Zarar vermesi rahatsız etmesi ve zulüm etmesi olarak tanımlamaktadır. Bu açıdan şiddetten ayırt edilebilir, sebep olarak bir durumun şiddet göstergesi olması için süreklilik ve kuvvet farkının bir önemi yoktur.

Gökler (2007), akran zorbalığı ifadesinin tanımını açıklamada cümleler biraz da olsa farklılık gösterse kriter ve tabirlerin birbirleri arasında farklılık olmadığı görülebilir. Bu bakış açısında araştırmacı kişilerin zorbalık tanımlarının ana vurgusu şöyledir.

- Zorbaca davranışlar:
- Bilerektir, amaç zarar vermektir.

- Zorbalık “ fiziksel (tekme, yumruk vb.)” veya “psikolojik (kabul etmeme, konuşmama vb.)” olabilir.
- Toplulukla veya tekil yapılabilir
- Devamlılık içinde olur; süreklilik ihtimali yüksek olabilir.
- Kişiler veya gruplar arasında fiziksel veya psikolojik güç durumlarında eşitsizlik bulunmaktadır.
- Genellikle baskınlık oluşturmak, sosyal güç kazanmak ya da bu sosyal gücü korumak maksadıyla gerçekleştirilir.

2.4.1. Akran Zorbalığının Nedenleri

Koç (2007), okullarda gerçekleşen zorbalığının sebepleri, derin çerçevede ve gayet anlaşılması zordur. Okullardan ortaya çıkan zorbalığa sebep olan nedensel faktörleri başlık altına almak gerekirse iki başlık altında bakmak olanaklıdır. Bunlar; öğrencilerin kendisinden ortaya çıkan bedensel ve ruhsal sebepler (örneğin; özsayıgı seviyesinin aşağılarda olması veya yukarılarda olması, genel veya devamlılık arz eden öfke seviyesi, karakter özellikleri veya çocuğun anti-sosyal karakter yapısında bulunması, ev ortamında ve okul ortamında kuralları dikkate almama veya aşırı derecede kural ihlali, cinsiyet) ve öğrencinin kendisi haricindeki – okul, çevre ve aileden gelen sebepler (örneğin; yanlış ebeveyn ya da eğitici, öğretmen davranışları, kitle iletişim araçlarının internet, tv, gazete ya da dergiler - eksi olarak etkileri) olarak söylenebilir.

2.4.1.1. Çocuğun Kendisinden Kaynaklanan Nedenler

Çalışmaların neticeleri zorbalama yapanların zorbaca tavırlar göstermelerinde farklı içgüdülerin ve sebeplerin dokunaklı olduğunu bizlere kanıtlamaktadır. Zorba davranış sergileyenlerde, benliklerini dağılmış ve sinirli hissedebilirler ya da uyumsuz olduklarının hissiyatına varabilirler. Bazen kendilerine ve anne, baba ve kardeş vb. herhangi birine saldırganca tavırlar sergiliyor göstermeleri de bu duruma karşı bir karşı davranış olabilir. Zorba davranış sergileyen çocukların hangi sebeple bahsedilen tavırlar sergilediklerine dayanan diğer sebeplerden birkaçı da şunlardır (Koç 2007).

- Uyumsuz olduklarını fark ettikleri için,
- Öne çıkma veya korkutucu görünme isteklerini bastıramadıklarından dolayı,

- Başka insanları incitmenin yanlış olduğunu düşünmedikleri için,
- Çoğu kendilerinden haz almadıklarını diğerlerine kanıtlama ihtiyacı duydukları için,
- Anne ve baba tarafından ev ortamında devamlı olarak cezaya çarptırıldıkları için,
- Saldırganca tavır sergileyen bir kardeş veya büyükleri bulunması nedeniyle,
- Anne ve baba, bu çocuklara (zorbalara) ya da kendilerine karşı saldırganlık içeren davranışlar sergilediklerinden dolayı,
- Üçüncü kişiler tarafından saldırganca davranışlar ve zorbalık yaşadıklarından dolayı.

Akran zorbalığı tavırlarının gerçekleşmesin üstte söylediklerimiz haricinde, MEB (2007)'in uyguladığı araştırmaya bakılarak, çocukların kendilerinden ortaya çıkan ve akran zorbalığına sebep getiren tavırlar incelendiğinde, zorbalık davranışına maruz kalma olasılığı yüksek olan bireylerin nitelikleri aşağıda olduğu gibi sıralanmıştır:

- Etkisiz ve içine kapanık,
- Hayır” diyebilme, reddedebilme, istenmesi gereken kişilerden yardım isteme, kendi duygu ve düşünceleri samimi bir şekilde anlatabilme gibi
- Sosyallik gerektiren davranışlardan ve kabiliyetlerden uzak olan,
- Korkak, endişeli, kaygılı, stresli veya iş bitiren olmayan
- Çoğunlukla anti-sosyal olan
- Duygusal bakımdan dayanıklılığı olmayan bireyler

Diğer taraftan saldırgan tavırları yani zorbalığı yaşama ihtimali aşağıda bulunan çocukların nitelikleri için şunları söyleyebiliriz (MEB 2007).

- Çözüm üretme, iletişim ve sosyal kabiliyetleri ilerlemiş,
- Anlaşabilen, farklı sonuçlar öne çıkarabilen,
- Karşısında bulunanlarının düşünce ve hissiyatlarının farkında olan, empati yapabilen

- Anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmada ve başka çocukların desteklenmesinde etkin rol alabilen çocuklar

2.4.1.2. Çocuğun Kendisi Dışındaki Nedenler

Çalık ve Kurt (2007)'un araştırmalarına göre, okul, çocukların uyumlu, uyumsuz gibi tavırlar sergilemesinde kabul gören sebeplerin olduğu çevrelerden bir tanesidir. Çocukların psikolojik, sosyal gibi bazı gereksinimlerinin okullarda giderilmemesi birçok uyumsuz durumların doğmasına sebep verebilir. Bu durumlar arasında göze çarpan sebepleri sıralamak mümkündür:

- Çocuklar arasında bireysel farkların bilinmemesi
- Çocuklara yeterince değerin verilmemesi
- Yeterli yol göstermenin uygulanmaması
- Öğretmenlerin disiplinli ve eğitsel tutum ve tedbirleri
- Akran topluluklar
- Toplum
- Medya

Gökler (2007), gerçekleştirdiği araştırmada, en vurgu yaptığı çocukların arasında zorbalığın dikkate alınmamasının arkasında değişik sebeplerin varlığını göstermektedir. Sebeplerin başında bu zorba davranışların yetişkinler arasında olağan bir sosyal davranış gibi algılanıp gelişim özelliklerinin doğal yapısı olarak kabul edilmesi şaka, oyun ve arkadaşlığın parçası olarak hafızaya yer etmesidir başka bir sebep sorunun görmezden gelinmesi ve yönetici ve öğretmen gibi yetişkin bireylerden basitçe gizlenebilmesidir. Bir başka sebepte, zorba ve kurban özelliklerin tanımını ayırt edemememizden, net bir tanımlarının olmamasından kaynaklı olmasıdır.

2.4.2. Akran Zorbalığı Türleri

Akran zorbalığının ne olduğunun anlatımında ve çeşitleri ile ilgili farklı görüşler ortaya atılmış bazıları şöyle belirtilmiştir:

Berger ve Thompson'a göre akran zorbalığı, fiziksel şiddet, (yumruklama, tokat atma, çimdikleme) ya da sosyal zarar verme (maksatlı dışlama) şeklinde çeşitli yollarla kendini gösterebilir (Akt. Pekel 2004).

Hazler ve Roffeyle göre zorbalık yalnızca bedensel saldırılarla sınırlı değildir. İnsanları duygusal olarak kırma, görmezden gelme aşağılayıcı sözler kullanma veya topluluktan ötekileştirmeyle kendine güven ve haysiyetlerini sarsmak zorbalık sayılabilir. Sharp'a göre doğrudan ve fiziki zorbalık; tekme atmak, ayağa çelme takmak, eşyalara zarar vermek gibi hareketleri kapsar. Doğrudan ve sözel zorbalık kişi hakkında asılsız söylentiler yaymak veya dedikodu yapmak veya bireyi sosyal çevresinden ötekileştirme şeklinde gerçekleşir (Akt. Yurtal ve Cansever 2004).

Pişkin (2002), akran zorbalığı ile ilgili fiziksel alanlar, tekme atma, tokat atma, itme, çekme; sözel olanlar sataşma, alay etme, dalga geçme, kızdırma, lakap takma, aşağılama; dolaylı olanlar dedikodu, asılsız konular duyurma, sosyal ortamdan iterek yalnızlaştırma; davranışsal olanlar cebren para veya kıymetli eşyalara el koyma, korkutarak eşyalarına zarar verme olarak değerlendirilir.

Özteke ve Ural (2007), zorbalığı doğrudan ve dolaylı olarak iki ana gruba ayırır. Doğrudan zorbalık yumruk atma, dürtme, itme, vurma, çimdikleme, bağırma, ısırma, tükürme, çete kurma, köşeye sıkıştırma, küfür veya hakaret etme, tehdit etme, utandırıcı ya da kırıcı şakalar yapma cinsel içerikli temasta bulunma, teklif etme veya saldırıya yönelme gibi durumlarla ortaya çıkabilir. Dolaylı zorbalık ise doğrudan zorbalığa kıyasla daha duygusal ve pasif saldırganlık şeklindedir. Bunlara örnek olarak; birini görmezden gelme, reddetme, kabul etmeme ya da şantaj yapma, lakap takma, kin ve nefret dolu bakma, rahatsız edici göz teması kurma, hakaret içeren notlar bırakmak, küfür içeren el kol hareketleri yapma, kendi çıkarları için arkadaşlık ilişkilerini kullanmak, kendinden küçüklere iş yaptıрма sıralanabilir.

Arıman (2007), zorbalık türlerini aşağıdaki gibi gruplandırmıştır.

1. Bedensel: İtekleme, tekmeleme, yumruklama, saç kulak çekme, kesici ve delici aletlerle saldırma, ya da korkutma amacı ile kullanılan zihnimizde canlanabilecek her türlü fiziksel şiddet.

2. Sözel: Lakap takma, dalga geçme, dedikodu, çirkin takılmalar, tehdit etme, sözel kaba şaka, hakkında kötü şeyler yazma.

3. Duygusal: Gruptan dışlanma, ayrımcılık, aşağılama, eşyalarına zarar verme, parasını zorla alma.

4. Cinsel: Sarkıntılık, elle taciz, cinsellik içeren sözler söyleme.

Arıman'nın (2007), ifadesine göre araştırmalar zorbalıktan bahsederken genellikle üç karakter üzerinde durmaktadırlar: Sosyal dışlama, fiziksel ve sözel zorbalık. Sosyal dışlama gözlenemediği için dolaylı zorbalık olarak tanımlanırken, fiziksel ve sözel zorbalık gözlenebildiği için doğrudan zorbalık olarak tanımlanmaktadır. Asılsız sözler yaymak, isteği olmayınca ilişkiyi bitirmekle tehdit etmek gibi doğrudan gözlenmeyen davranışlar ise ilişkisel saldırganlık olarak tanımlanmaktadır.

Diğerlerinden değişik şekilde, Eliot zorba tavırları; fiziksel (vurma, tekmeleme, yumruklama vs.) ve tehdit etme (para isteme, eşyasını alma, ödevini alma vs.) olarak gruplandırmaktadır (Akt. Şahin 2007).

Gökler (2007), Beale'nin yaptığı çalışmalarda dört çeşit zorbalığı önümüze sermiştir. İlk çeşidi okullarda sıkça görülür ve tanınır ve “fiziksel zorbalık” olarak adlandırılmıştır. Fiziksel zorbalar eylem gerektiren hareketleri vardır vurmak, tekme atmak gibi doğrudan zorbalık olarak adlandırılacak hareketler gösterirler. Bu hareketler zorbalığın gözlemlenen en kolay şekilde fark edilebilen çeşididir. Fiziksel zorbaların büyük bir kesimi cinsiyet olarak erkek bireylerdir. Zaman ilerledikçe fiziksel zorba olarak adlandırılan kişiler daha agresif olabilirler ve zorba duruşlarını ileriki yaşlarına da yansıtabilirler. İkinci çeşidi “sözel zorbalık” tır. Bu tür zorbalar kurdukları cümlelerle kurbanlarına zarar verirler, toplumda aşağılayıcı durumlara getirir ve saygınlıklarını düşürürler. Üçüncü zorbalık çeşidi “ilişkilerde zorbalık ya da ilişkisel zorbalık” tır. Bu türü daha çok cinsiyet olarak kızlarda görmekteyiz aralarında sosyal ilişki kurma durumlarının reddetmesi sonucunu doğurur. Son zorbalık çeşidi ise, “tepkisel zorbalık” tır. Bu zorbalık çeşidini ortaya çıkarmak diğer türlere göre belirlenmesi oldukça zor olarak nitelendirilir.

Pişkin (2002), ise zorbalık gruplarını beş farklı şekilde ele almaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, izolasyon (dışlamak), söylenti çıkarıp yayma (hakkında dedikodu yapma), eşyalara zarar verme (arkadaşlarının sahip olduklarına zarar verme)dir. Bu çalışmada da Pişkin'in yaptığı gruplama gözler önüne serilmiştir.

2.4.3. Akran Zorbalığı Grupları

Araştırmalara göre akran zorbalığı genellikle dört başlık altında toplanır. Bu başlıkların tanımları birbirlerine benzemekle birlikte bu şekilde açıklanmıştır:

Zorba: Fiziksel veya psikolojik olarak güçsüz olan yaşıtlarına kasıtlı ve devamlı rahatsız edici davranışlarda bulunan öğrenci veya öğrenci grupları “zorba” olarak tanımlanır (Pişkin 2002; Yıldırım 2003).

Kurban: Fiziksel veya sözlü zorbalığa maruz kalan kendisinden daha güçlü kişilerin hedefinde olan öğrenci veya öğrenci gruplarına “kurban” denir (Pişkin 2002; Yıldırım 2003).

Zorba-kurban: Bazen zorbalığa uğrayan bazen de zorbalık yapan öğrenci gruplarına “zorba-kurban” denir (Pişkin 2002; Yıldırım 2003).

Nötr: Akran zorbalığına müdahil olmayan, yani hem zorba olmayan hem de zorbalığa uğramayan öğrenci veya öğrenci gruplarına “nötr” denir (Gökler 2007).

2.4.3.1. Akran Zorbalığı Gruplarının Özellikleri

Pişkin (2002), literatürde zorbalığın farklı biçimde yaşandığını ve buna bağlı olarak da zorbalığa uğrayan öğrencilerin psikolojik özelliklerinin çeşitlilik gösterdiğinin araştırmalarla ortaya konduğunu belirtmiştir.

Gökler (2007), yaptığı çalışmalarda zorbalıkta rol alan grupların genelde sorunlu ailelerin sahip oldukları ve ebeveynlerin çocuk yetiştirmede uygun olmayan davranış kalıpları sergilediğini belirtmiştir. Aileden gelen bu olumsuz tutumların, çocuğun okula başlamasıyla birlikte okul ortamına yansıdığı ve şiddetin günlük yaşamın doğal bir parçası olarak algılandığı görülmüştür. Bu çocukların yaşadıkları sorunları çözme ve yaşamla baş etme yöntemlerinde genelde kullandıkları ifade edilmiştir.

2.4.3.2. Zorba Öğrencilerin Özellikleri

Zorba öğrencilerin taşıdıkları karakter nitelikleri ele alındığında bu tarz öğrenci veya öğrencilerin genel olarak içgüdüsel ve saldırgan bireyler olduğu gözlenmektedir. Zorba öğrenciler, mağdurların tavırlarını genelde kışkırtıcı ve tahrik edici gibi özellikleri olduğunu benimsemektedirler. Bu öğrenciler içinde “sert” gözlenme ihtiyacı hissetmekte ve başkasının duygularını dikkate almamakta ve özellikle kurban öğrencilere gösterdikleri anlama çabasının

azlığıyla karşımıza çıkmaktadır. Bu özellikle aynı doğrultuda zorba öğrenciler az sayıda pozitif sosyal tavırlar ile karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca zorbalık yapan öğrenci veya öğrenci grupları fazlalıkla yetişkinlere de karşı durdukları anti-sosyal karakter belirtileri gösterdikleri, okul iklimine uymadıkları fakat düşünülenin tersinde az şekilde kaygı hissettikleri bilinmektedir (Ayas 2007).

Koç makalesinde, Besag'ın kurban ve zorbaların bu grupta bulunmalarını aile niteliklerine göre ölçtüğünü belirtmektedir. Besag'a göre, zorbaların, evinde yönlendirme ve denetim güçsüzdür ve çocuğun eve geliş vakitleri denetlenmez; ebeveynlerine karşı olumsuz duygular söz konusudur, aile üyelerinin birbirine karşı empatik düşünceler sevgi ve merhametleri yeterli değildir; ebeveyn davranışı olarak, izin verici (ilgisiz) veya aşırı tutum gösteren bir ortamda yaşarlar; saldırganca tavırlar anlayışla karşılanır göz, güçlü ve sert olma tarzı teşvik edilir; anne ve babalarının da geçmişte zorba olma olasılıkları oldukça yüksektir; anne ve babaları arasında evlilik problemleri olduğu gibi ev ortamı da sağlıklı bir yapıya sahip değildir (Koç 2007).

Koç (2007), zorba öğrencilerin çoğunlukla fiziksel cezanın uygulandığı ve sorunlarla uğraşabilmeleri için bireylere fiziksel kuvvetin öneminin öne çıktığı ve fiziksel karşı koymanın öğretildiği, buna nazaran da aile desteğinin yeterli olmadığı ve büyük kısmının ebeveyn katılımının sağlanmadığı ailelerden geldiklerini gösterdiğini belirtmektedir.

Olweus (1993)'e göre, karakteristik zorbaların en belirgin nitelikleri, zorbalığın tasvirinde de anlatıldığı şekilde, akranlarına yönelik şiddeti ve saldırganlıklarıdır. Fakat zorbalar aynı zamanda ebeveynlerinin öğretmen gruplarına ve yaş olarak ileri olan kişilere veya gruplara da agresif hareketlerde bulunma eğilimindedirler ve diğer bireyler üzerinde hâkimiyet-baskı kurmaya yönelik aşırı ihtiyaçları vardır. Zorbalar genellikle şiddete karşı daha olumlu bakış açısına sahiptirler ve şiddet araç-gereçlerin sıklıkla kullanırlar. Genellikle tepkisel davranırlar, otokontrolleri düşük seviyededir ve kurbanlarla kabul görmeyecek kadar düşük seviyede empati kurarlar. Kendilerine bakışları gayet olumludur ve büyük kısmı, kendi saldırganlık seviyelerinin farkında olmazlar. Eğer zorbalar erkekse, diğer erkek çocuklardan ve kurbanlardan fiziksel olarak daha güçlüdürler. Zorbalar düşünülenlerin aksine, çok az ya da orta seviyede kaygı ve güvensizlik içinde bulunurlar; fakat özsayıları yetersiz sayılmaz. Yani, karakteristik olarak baktığımızda zorbalar “fiziksel güçlerine eşlik eden saldırgan tepki haritaları” ile karakterize edilirler ve “çabuk öfkelenen bir davranış şekline” sahiptirler.

Hantler, yaptığı araştırmalar neticesinde zorbaların niteliklerini şöyle sıralamaktadır: Zorbalar başka bireyler ile empati kurma yeteneklerinden yoksundurlar. Anlayış seviyeleri yetersizdir ve ilerledikçe daha da anlayışsız durum içine girerler. Diğer bireylerin sahip olduğu haklarına, duygularına ve hisselerine karşı saygısız ve düşüncesizce davranış gösterirler. (Gökler 2007).

Gökler (2007), zorbaların karakteristik belirtileri nitelendirilecek olursa, saldırganlık gösterdikleri ve bu saldırganlıklarını üstünlük kurmak veya kurdukları üstünlüğün devamlılığını sağlamak maksadıyla kullandıklarının dile getirilebileceğini belirtmiştir. Zorbaların yıkıcı, öfkeli ve tepkisel olduklarını, otokontrollerinin zayıf ve engellenmeye karşı anlayışlarının yetersiz olduğu, çoğunun, kendi saldırganlık seviyelerinin farkına varamadığını ve kaygı seviyelerinin yetersiz olduğu, şiddet ve şiddet araçlarına karşı olumlu fikirler barındırdıklarını, kurbanlarına karşı empatilerinin yok kabul edilebilecek kadar yetersiz olduğu, genellikle sorun çözme yeteneklerinden yoksun oldukları, içki içme, sigara içme gibi yaşlarınca kabul görmeyen sorunsal tavırlar gösterme ihtimal potansiyelinin yüksek oldukları, genellikle problemlili ailelerde büyümüş oldukları, ailelerinde fiziksel disiplin yöntemlerinin kullanıldığı ve özsayıgılarının genellikle ya orta düzey veya orta seviyenin üstünde olduğunu belirtmektedir.

2.4.3.3. Kurban Öğrencilerin Özellikleri

Ayas (2007), mağdurların stresli, kaygılı, utangaç ve korkak halde bulundukları; girişken olmayan bir yapıya sahip olduklarını, yetersiz özsayıgı ve sosyal kabiliyet seviyesinde bulundukları, arkadaşlık ilişkisi sayısının yetersiz kabul edildiği ve sosyallik bakımından çoğunlukla kabul görmedikleri yönünde literatürde veriler bulunduğunu söylemektedir ve çalışma verilerinin, mağdurların saldırganca eylemlerle karşılaştıklarında şahıslarını bazen savunup bu duruma aksi yönde davranış sergilediklerini, çoğunlukla ebeveynlerine bağımlı ve yüksek ihtimalle aşırı düzeyde korumacı ebeveynlerin evlatları olduklarını gün yüzüne çıkardığını belirtmiştir.

Besag'a göre, mağdurların ebeveynleri yüksek düzeyde sahip çıkma davranışı sergileyen yani korumacı ebeveynlerdir, bunun sebebiyle de bahsedilen bireylerde anne-baba ve diğer aile üyelerine düşkünlük gözlemlenir; aile içi ilişkileri samimi, hissiyatlıdır ve mağdurlar ebeveynlerinin isteklerini yerine getiremeyeceklerini düşünmektedirler (Koç 2007).

Yıldırım (2003)'a göre, şiddete maruz kalan öğrencilerin genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Çekingen
- Endişeli
- Emniyetsiz hisseden
- Utangaç
- Özsaygısı düşük
- Sosyal yetenekleri zayıf
- Arkadaş sayısı az olan
- Sosyal ortamlarda kabul edilmeyen
- Zorbaca davranışlara maruz kaldıklarında nadiren savunup karşı çıkabilen
- Ebeveynlerine düşkün
- Sevgi yönünden beslenmeyen çocuklardır.

Okul, saldırganca tavırlar sergileyenlerin tersine mağdurlar bakımından güvensizliğin hakim olduğu, çekinceyle yaklaşılan ve huzursuzluk veren bir mekândır (Pişkin 2002).

2.4.3.4. Kurban-Zorbaların Özellikleri

Hem akran zorbalığını yaşayan hem de akran zorbalığını başkalarına yaşatan çocuklar, psikolojik bunalım ve endişe gibi duygusal sorunlarla yüzleşmektedir. Bu sorunlara ek olarak bu çocuklar, başka çocuklara nazaran, daha yüksek düzeyde duygusal kaygı halindedirler. Aynı zamanda, zorba-kurban çocukların, zorba kurban ve akran zorbalığıyla karşılaşmayan çocuklarla bir araya geldiklerinde, daha çok yetersiz benlik saygısına sahip oldukları görülmektedir (Pekel 2004).

Gökler (2007)'e göre, zorba-kurbanlar genellikle problemlili ailelerden gelmekte, Bu çocuklar genellikle ebeveynlerini tutarsız (aşırı koruyucu ya da ihmalkâr vb.) ve bazen de istismar edici olarak anlatmaktadırlar. Zorbalayan-zorbalanan, ebeveynlerinin samimiyet ve iletişim seviyelerinin ve ebeveynlik yeteneklerinin yetersiz olduğunu ifade ederler. Zorba-kurbanların

ailelerinin de, çocuklarına karşı güce dayalı yöntemler kullandıkları yönünde bazı veriler bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmalar, zorba kurbanların düşmanca davranmayı evde öğrendiklerini ve bu şemaları dünyanın geri kalanını muhalif ve güvenilmez kişiler olarak görmekte kullandıklarını da desteklemektedir.

Yıldırım (2003)'a göre, hem saldırganca tavırlar sergileyen hem de bu davranışlara maruz kalan öğrencilerin bilindik nitelikleri için şunları söyleyebiliriz:

- Popüler olmayan, sevilmeyen
- Kolayca kışkırtılabilen ve kolayca kışkırtan
- Sosyal ortamlarda kabul edilmeyen
- Kendilerine saygıları düşük çocuklardır.

2.4.3.5. Akran Zorbalığı ile Yaş İlişkisi

Olweus (1999)'un 713 ilköğretim kurumunda oldukça kapsamlı bir örnek sınıf üzerinde yürüttüğü çalışmasında (2-9) sınıflar ,baskıya dayalı davranışlara uğrama sayısında büyüme ile birlikte gözle görülen bir eksilme olduğu, fakat zorba davranışların miktarında bir eksilmenin olmadığı saptanmıştır. Boulton and Underwood (1992), ortaokul öğrencileri ne dönük yürüttüğü bir başka çalışmada Olweus'un araştırmalarında görüldüğü üzere mağdur sayılarında büyümeyle birlikte belirgin bir düşüş olduğu halde baskıcı hareketlerin miktarında bir artışın olduğu saptanmıştır (Pişkin 2002).

Yunanistan'da ilkokul öğrencilerine yönelik Pateraki tarafından yürütülen araştırmada bireyler büyüdükçe saldırgan öğrencilerin sayısında artış, ancak mağdur olanların sayısında azalma görülmüştür. Aynı araştırmada dövme, yumruk atma, vurma, itme gibi direkt yapılan saldırıların genellikle küçük yaştaki öğrencilerin, buna karşın isim takma, dalga geçme, alay etme gibi baskıcı davranışlara ise büyük yaştaki öğrencilerin maruz kaldığı görülmüştür (Ayas 2007).

6-16 yaşlarındaki öğrencilerle çalışmasını yürüten Rigby ve Slee'nin çalışmalarında yaş olarak daha büyük olan gruplarda akran zorbalığında gözle görülür bir azalma görüldüğü açıklanırken, 12-13 yaşlarında olan erkek çocuklarda akran zorbalığıyla karşılaşma oranında az da olsa bir artış olduğu belirtilmiştir. Eslea ve Rees, benzer biçimde, olgunluk çağına ulaşmış

insanlarla yapılan geçmişe yönelik çalışmalarda akran zorbalığının en fazla 11-13 yaş aralığında ortaya çıktığı belirtilmiştir (Akt. Gültekin 2003).

Yaşı göz önüne alarak saldırgan davranışların özelliklerinde görülen değişikliklerin başka bir sebebi olarak bağlı olarak Smith ve çalışma arkadaşları, küçük çocukların akran şiddetine genel olarak fiziksel saldırı olarak görülen hareketlerle bir görmelerini göstermişlerdir. Fakat ilkökul çağının ileriki zamanlarında çocukların sözlü saldırıları da akran saldırganlığı olarak görmeye başladıklarını ve kişisel saldırı kapsamında olan hareketleri ise ancak ortaokul zamanlarında akran şiddeti tanımladıklarını söylemişlerdir. Elde edilen veriler neden fiziksel saldırıların küçük yaş gruplarında çok daha fazlayken kişisel saldırıların daha büyük yaşlarda arttığı sorusuna cevap olarak verilebilir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçları, küçük yaş gruplarının bütün fiziksel saldırıları bireyler arasındaki kuvvet farkını göz önünde bulundurmadan akran şiddeti olarak tanımladıkları; ancak bireyler büyüdükçe akran şiddetinin ne anlama geldiğini çok daha iyi anlayarak farklarını görebildiklerini göstermiştir. Ortaya çıkan bu sonuç, akran şiddeti sayılarında yaşlar ilerledikçe görülen azalmayı açıklamaktadır (Gültekin 2003).

2.4.3.6. Akran Zorbalığı ile Okul Başarı Düzeyi İlişkisi

Zorbalıkların akademik düzey üstündeki etki ilişkisi fazla irdelenmemiş olmasına karşın okulla ilgili etmenlerin kaçma, etkinliklerden uzaklaşma kendini okulun tamamında ya da belirli bölgelerinde güvensiz görmesin öğrencilerin ders başarısının olumsuz etkilendiği gözlemlenebilir. Nitekim bu görüş üzerine yapılan bazı araştırmalarda ulaşılan bulgular vardır. Hazler, Hoover ve Oliver zorbalığa uğrayan öğrencilerin %90'ının okul ders başarı durumlarında düşüş yaşadığını kaydetmişlerdir Olweus da erkek mağdurların notlarının daha düşük olduğunu bulmuştur (Pişkin 2002).

Juvonen ve arkadaşlar akran zorbalığına maruz kalma ve okul başarısı arasındaki bağlantıya, psikolojik ortaklığı olabileceğini belirterek akran zorbalığına devamlı şekilde maruz kalan çocukların hayatlarının stresli olduğunu ve stresin akademik başarı üzerinde olumsuz yansıyabileceğini belirtmiştir. Buna göre oran olarak yüksek şekilde akran zorbalığına maruz kalan çocukların yaşadıkları kötü muamelelinin sonucu olarak farklı psikolojik problemler ile karşı karşıya kalabileceklerini belirtmiştir. Bu psikolojik problemlerin sonucunda akademik başarıda düşüş meydana gelmektedir (Pekel 2004).

Ayas (2007)'a göre, okullarda yaşanan şiddet okul ortamı üzerinde olumlu olmayan sonuçlar doğururken öğrencilerin öğrenme süreçlerine de olumsuz etkide bulunmaktadır. Yapılan

araştırmalarda okulda şiddete maruz kalan öğrencilerin akademik başarı üzerinde olumsuz etki ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte okullarda yaşanan zorbaca davranışlarda öğrencilerin akademik ve sosyal olarak ilerlemelerinde potansiyellerini olumsuz bir şekilde etkileyebilen ciddi ve önemli bir sorundur. Okulda zorba davranışlara yaşayan öğrencilerde etkileri oldukça kalıcı ve zararlıdır. Kurbanlar çoğunlukla okuldaki etkinliklere yeterince motive olamamakta okula ya isteksiz bir şekilde devam etmekte ya da okulda bulunmayı reddetmektedir. Okul zorbalığı hem zorba hem de kurban öğrencilerin akademik ve toplumsal gelişimini olumsuz şekilde etkileyebilir. Kurban öğrenciler genellikle okuldan korkarlar ve okulu kendilerini strese sokan ve güvensiz ortamın etkilerini yaşadıkları bir yer olarak kabul ederler. Zorbalığa maruz kalan kurban öğrencilerin diğer öğrencilerce de dışlanmalarına yönelik eğilimlerini arttırmaktadır. Ayrıca okulda yaşanan zorbalık olayları okulda eğitim-öğretim için uygun bir ortamın oluşmasını olumsuz şekilde etkiler. Bunlar da öğrencilerin akademik başarıları için yapmaları gereken çalışmaları engeller.

Amerikan Okul Güvenliği Merkezi'ne göre, zorbaların büyük çoğunluğu okulda başarısızdır ve daha sonraki yaşamlarında iş ortamlarında da başarı ve performansları düşük olmaya devam eder. Kingman'a göre de, bir çocuk zorbalığa uğradığında, bu çocuk için okul, onun kendisini çok kötü hissetmesine neden olan bir yere dönüşmekte ve aynı zamanda onun akademik yaşamını da etkilemektedir (Gökler 2007).

2.4.4. Zorbalık Davranışının Sonuçları

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2007 yılında gerçekleştirdiği bir seminerde vurguladığı duruma göre, zorbalık davranışlarının hem bu davranışlara maruz kalan, hem bu davranışı gösteren veya davranış kendisine olmasada bu duruma şahitlik eden çocuklar üzerinde fazlaca olumsuz sonuçları vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz (MEB 2007).

Zorbalık davranışına maruz kalan çocuklar:

- Benlik saygısını kaybederler ve bunu geri kazanmak zaman alabilir.
- Başkalarına ve kendisine olan güvenini yitirebilir.
- Arkadaşlarından uzaklaşma durumu ve yalnızlaşabilirler.
- Ruhani bunalıma girebilirler.
- Devamsızlık durumu gözlenebilir ya da okuldan ayrılma eğilimi gözlemlenebilir.
- Sinir durumunu başka çocuklara yansıtabilir ve onlardan çıkartabilir.

Zorbalık davranışı gösteren çocuklar:

- El uzatılmazsa ilerleyen zamanlarda başkalarının üzerindeki etkilerini olumsuz kullanmaya devam eder ve başkaları için bir tehdit oluşturabilirler.
- Yalnız kalabilir veya anti-sosyal olabilirler.
- Başka insanlarla işbirliğinin getirdiği mutlu olma durumu, manevi tatmin duygusu gibi olumlu duygulardan mahrum kalabilirler.
- Zorbalık davranışlarına şahit olan çocuklar:
- Kendilerini güvende hissetmeyebilirler.
- Kendilerini savunmak için bulunduğu ortamlarda sürekli tetik içinde bekleyebilirler.
- Çevrelerinde yaşanan olaylar sonucu görülen şiddet davranışlarından dolayı mutsuzluk, hüznün, korku, umutsuzluk gibi olumlu olmayan duygulara sahip olabilirler.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma bir saha taramasıdır. Saha taramasında veri toplamak amacıyla anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmaya katılan gönüllüler kendilerine verilen anketleri doldurmadan önce bilgilendirilmiş olup ve gönüllü katılım formları imzalatılmıştır. Bu araştırmanın yapılabilmesi için Bingöl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Etik kurulunun “12.01.2024 tarihli, 24/01 sayılı, Karar: 13” ve “E-33117789-604.01-139442” etik kurul onayı alınmıştır (Ek 1.).

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Spor Yapan ve Sedanter Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi amacıyla yapılmıştır.

3.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde akran zorbalığı artmakta ve durum başta aileler ve okul yöneticileri olmak üzere birçok kesimi endişelendirmektedir. Yapılan bu araştırma akran zorbalığı hakkında mevcut durumu ölçmek ve çözüm önerileri getirmesi açısından önem arz etmektedir.

4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Muş İlinde Milli Eğitim İl Müdürlüğüne bağlı merkez İlköğretim Okullarında öğrenim gören 146 erkek 76 kız ilköğretim öğrencisi ile sınırlıdır.

3.5. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Muş İlinde Milli Eğitim İl Müdürlüğüne bağlı merkez İlköğretim Okullarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşmanın mümkün olmaması nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın örneklemi belirlemek için Krejcie ve Morgan tarafından evren büyüklüğüne oranla örneklem büyüklüğünün hesaplandığı tablodan faydalanılmıştır. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında 0,05 anlamlılık düzeyinde ve 0,05 örneklem hatasına göre 10.000’den küçük evren büyüklüklerinde 154 sayısı örneklem için yeterli bulunmaktadır (Ural ve Kılıç 2006). Bu

araştırmada 154 anket formu katılımcılara uygulanmıştır. Katılımcıların seçiminde kolayda örneklem metodundan faydalanılmıştır.

3.6. Veri Toplama Araçları

Araştırmamızda veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu iki bölüm ve toplam 75 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik değişkenlerle ilgili 8 ifade yer almaktadır. İkinci bölümde, 67 ifadeden oluşan “Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır.

3.6.1. Kişisel Bilgiler Formu

Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Kişisel Bilgi Formu’ uygulanmıştır. Kişisel bilgi formu, öğrenciler hakkında bilgi toplamak amacı ile çalışmada inceleme konusu olan cinsiyet, yaş, spor yapma durumları, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, aile gelir, sınıf ve yaptıkları spor branşları değişkenleri ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

3.6.2. Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği

Bu araştırmada veri toplamak amacı ile Satan (2006) tarafından geliştirilen "Zorba Davranış Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek çalışmasının temel amacı İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin zorbalık davranışlarına yönelik tutumlarını ölçmektir (Satan 2006).

Zorba Davranış Eğilim Ölçeği (ZDEÖ) toplam 67 maddeden oluşmaktadır. Her Zaman Katılıyorum(5), Çoğu Zaman Katılıyorum(4), Bazen Katılıyorum(3), Çok Az Katılıyorum(2), Hiçbir Zaman Katılmıyorum(1) olmak üzere 5'li Likert ölçeği şeklinde dizayn edilen ölçekte dört alt boyut bulunmaktadır. Birinci alt boyut “Fiziksel Zorbalık” 21 maddeden; ikinci alt boyut “Sözel Zorbalık” 21 maddeden; üçüncü alt boyut “Eğlence Amaçlı Zorbalık” 13 maddeden; dördüncü alt boyut “Duygu Zorbalığı” ise 12 maddeden oluşmaktadır. Zorba Davranış Eğilim Ölçeği’nden alınabilecek en yüksek puan 335, en düşük puan ise 67’dir. Ölçekten alınan puanların yükselmesi öğrencinin zorbalık eğiliminin de arttığını göstermektedir. Ölçeğin geçerliliği 47; güvenirliği .95’tir (Satan 2006).

3.7. Verilerin Analizi

Zorbalık davranış eğilim ölçeği aracılığıyla toplanan veriler istatistiksel paket programı SPSS.22 programı aracılığıyla analiz edilip sonuçlar yorumlanmıştır. Ölçeklerin güvenirlik

analizleri Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanarak yapılmıştır. Demografik bilgiler ve diğer grup sorulara ait fikir edinilmesini sağlamak amacıyla aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde dağılımları içeren tanımlayıcı istatistikler sunulmuştur. Sağlık çalışanlarının rekreatif faaliyetlere katılım engellerini ve mesleki tükenmişlik boyutları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla korelasyon (Pearson) testi uygulanmıştır. Akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarının bazı demografik değişkenlerle ilişkisini tespit etmek amacıyla ilk etapta çarpıklık ve basıklık (Skewness and Kurtosis) testlerine bakılmış olup test sonucuna göre normallik şartlarını sağlayan verilerin analizinde bağımsız ikili grupların karşılaştırılmasında Bağımsız Örneklem T (Independent Sample T) testi uygulanmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkileri bütüncül biçimde sınamak için regresyon analizinden faydalanılmıştır. Sonuçlar %95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde çalışmada elde edilen istatistiksel sonuçlar açıklanacaktır. İlk olarak araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine yer verilecek ve araştırmanın kapsamında zorbalık eğilim düzeyleri ölçeğinde elde edilen diğer istatistiksel işlemler açıklanacaktır.

Tablo 4.1. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

		Cinsiyet	N	X	S.s	t	P
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Alt Boyutlar	Fiziksel Zorbalık	Erkek	146	45,30	18,240	2.078	.034
		Kadın	76	40,10	16,546		
	Sözel Zorbalık	Erkek	146	44,82	15,581	,852	.395
		Kadın	76	43,05	12,785		
	Eğlence Amaçlı Z.	Erkek	146	27,41	11,946	2,211	.028*
		Kadın	76	23,96	9,085		
	Duygu Zorbalık	Erkek	146	34,64	5,519	-.846	.388
		Kadın	76	35,28	5,142		
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Genel Puan		Erkek	146	152,18	46,010	1.602	.111
		Kadın	76	142,40	36,978		
Toplam			222				
p<0.05*							

p<0.05*

Tablo 1 incelendiğinde, öğrencilerin cinsiyet değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarından eğlence amaçlı zorbalık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Akran zorbalığı eğilim ölçeğinin diğer alt boyutlarda ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

Tablo 4.2. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Spor Yapma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

		Spor Yapma Durumu	N	X	S.s	t	P
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Alt Boyutlar	Fiziksel Zorbalık	Evet	111	38,00	14,521	-4.840	.000***
		Hayır	111	49,03	19,113		
	Sözel Zorbalık	Evet	111	38,37	12,266	-6.447	.000***
		Hayır	111	50,05	14,616		
	Eğlence Amaçlı Z.	Evet	111	21,96	8,009	-6.165	.000***
		Hayır	111	30,50	12,202		
	Duygu Zorbalık	Evet	111	34,19	5,066	-1.853	.065
		Hayır	111	35,53	5,640		
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Genel Puan		Evet	111	132,54	34,446	-6.038	.000***
		Hayır	111	165,12	45,213		
Toplam			222				
p<0.05*							

p<0.05*

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin spor yapma durumu değişkenine göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarından fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık alt boyutunda ve akran zorbalık eğilim düzeyleri genel puan düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Akran zorbalığı eğilim ölçeğinin diğer alt boyutlarda ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

Tablo 4.3. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Branş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

		Branş	N	X	S.s	t	P
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Alt Boyutlar	Fiziksel Zorbalık	Takım	46	38,26	15,618	.150	.881
		Bireysel	65	37,83	13,814		
	Sözel Zorbalık	Evet	46	38,89	12,525	.367	.714
		Hayır	65	38,01	12,163		
	Eğlence Amaçlı Z.	Evet	46	21,89	8,422	-.079	.937
		Hayır	65	22,01	7,769		
	Duygu Zorbalık	Evet	46	33,32	4,867	-1.550	.124
		Hayır	65	34,81	5,150		
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Genel Puan		Evet	46	132,36	35,223	-.046	.964
		Hayır	65	132,67	34,160		
Toplam			222				
p>0.05							

p>0.05

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin branş değişkenine göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarında ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

Tablo 4.4. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

		Baba Eğitim	N	X	S.s	t	P	Tukey
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Alt Boyutlar	Fiziksel Zorbalık	Okur Yazar Değil ^a	44	42,27	18,022	.408	.747	
		İlköğretim ^b	75	44,21	17,451			
		Lise ^c	64	42,25	17,893			
		Üniversite ^d	39	45,69	18,538			
	Sözel Zorbalık	Okur Yazar Değil ^a	44	43,45	13,740	.229	.876	
		İlköğretim ^b	75	44,41	13,839			
		Lise ^c	64	43,56	15,574			
		Üniversite ^d	39	45,76	16,135			
	Eğlence Amaçlı Zorbalık	Okur Yazar Değil ^a	44	25,63	8,996	.150	.930	
		İlköğretim ^b	75	25,98	11,083			
		Lise ^c	64	26,98	11,405			
		Üniversite ^d	39	26,15	13,239			
	Duygu Zorbalık	Okur Yazar Değil ^a	44	32,72	5,371	3.761	.012	
		İlköğretim ^b	75	35,85	4,884			
		Lise ^c	64	35,53	5,811			
		Üniversite ^d	39	34,28	5,057			
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Genel Puan	Okur Yazar Değil ^a	44	144,09	39,565	.277	.842		
	İlköğretim ^b	75	150,46	42,019				
	Lise ^c	64	148,32	45,241				
	Üniversite ^d	39	151,89	47,517				
Toplam			222					
p<0.05*								

p<0.05*

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin baba eğitim düzeyi değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarından duygu zorbalık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Akran zorbalığı eğilim ölçeğinin diğer alt boyutlarda ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

Tablo 4.5. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

		Anne Eğitim	N	X	S.s	F	P
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Alt Boyutlar	Fiziksel Zorbalık	Okur Yazar Değil ^a	78	45,50	18,492	.690	.559
		İlköğretim ^b	89	42,93	17,986		
		Lise ^c	41	40,75	16,510		
		Üniversite ^d	14	44,35	17,014		
	Sözel Zorbalık	Okur Yazar Değil ^a	78	45,66	13,960	1.009	.390
		İlköğretim ^b	89	44,21	15,745		
		Lise ^c	41	40,90	14,510		
		Üniversite ^d	14	45,85	11,501		
	Eğlence Amaçlı Zorbalık	Okur Yazar Değil ^a	78	27,11	11,136	.776	.509
		İlköğretim ^b	89	26,59	11,340		
		Lise ^c	41	24,85	10,773		
		Üniversite ^d	14	23,07	11,377		
	Duygu Zorbalık	Okur Yazar Değil ^a	78	33,87	5,338	1.561	.200
		İlköğretim ^b	89	35,66	5,764		
		Lise ^c	41	35,04	4,716		
		Üniversite ^d	14	34,78	4,627		
	Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Genel Puan	Okur Yazar Değil ^a	78	152,15	42,591	.542	.654
		İlköğretim ^b	89	149,40	45,707		
		Lise ^c	41	141,56	40,860		
		Üniversite ^d	14	148,07	40,106		
Toplam			222				
p>0.05							

p>0.05

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin anne eğitim düzeyi değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarında ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

Tablo 4.6. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

		Yaş	N	X	S.s	t	P
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Alt Boyutlar	Fiziksel Zorbalık	12 Yaş	154	42,42	17,732	-1.384	.169
		13 Yaş	68	46,01	17,875		
	Sözel Zorbalık	12 Yaş	154	43,57	14,404	-.962	.338
		13 Yaş	68	45,67	15,289		
	Eğlence Amaçlı Zorbalık	12 Yaş	154	26,45	11,543	.463	.644
		13 Yaş	68	25,73	10,274		
	Duygu Zorbalık	12 Yaş	154	34,48	5,024	-1.464	.146
		13 Yaş	68	35,72	6,093		
	Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Genel Puan	12 Yaş	154	146,93	42,855	-.973	.333
		13 Yaş	68	153,14	44,297		
Toplam			222				

p>0.05

Tablo 6 incelendiğinde, öğrencilerin yaş değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarından eğlence amaçlı zorbalık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Akran zorbalığı eğilim ölçeğinin diğer alt boyutlarda ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

Tablo 4.7. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

		Gelir Düzeyi	N	X	S.s	F	P
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Alt Boyutlar	Fiziksel Zorbalık	Alt	24	44,95	15,721	.987	.374
		Orta	168	42,63	17,987		
		Üst	30	47,36	18,368		
	Sözel Zorbalık	Alt	24	48,25	11,014	1.446	.238
		Orta	168	43,32	14,876		
		Üst	30	46,00	15,809		
	Eğlence Amaçlı Zorbalık	Alt	24	28,08	9,301	.385	.681
		Orta	168	26,07	11,430		
		Üst	30	25,66	11,108		
	Duygu Zorbalık	Alt	24	34,62	4,950	.036	.964
		Orta	168	34,91	5,483		
		Üst	30	34,76	5,367		
	Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Genel Puan	Alt	24	155,91	33,045	.677	.509
		Orta	168	146,94	44,348		
		Üst	30	153,80	44,787		
Toplam			222				

p>0.05

Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin gelir düzeyi değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarında ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

Tablo 4.8. Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Karşılaştırılması

		Sınıf	N	X	S.s	F	P		
Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Alt Boyutlar	Fiziksel Zorbalık	5. Sınıf	73	40,56	17,828	1.960	.143		
		6. Sınıf	78	43,66	18,080				
		7. Sınıf	71	46,40	17,253				
	Sözel Zorbalık	5. Sınıf	73	41,32	13,977	2.140	.120		
		6. Sınıf	78	45,82	14,719				
		7. Sınıf	71	45,42	15,097				
	Eğlence Amaçlı Zorbalık	5. Sınıf	73	26,27	13,512	.294	.745		
		6. Sınıf	78	26,88	10,064				
		7. Sınıf	71	25,47	9,609				
	Duygu Zorbalık	5. Sınıf	73	33,28	4,998	5.825	.003**	c>a	
		6. Sınıf	78	35,06	4,423				
		7. Sınıf	71	36,26	6,315				
	Akran Zorbalık Eğilim Ölçeği Genel Puan	5. Sınıf	73	141,45	44,418	1.637	.197		
		6. Sınıf	78	151,43	42,189				
		7. Sınıf	71	153,57	42,940				
Toplam			222						
p<0.05*									

p<0.05*

Tablo 8 incelendiğinde, öğrencilerin baba eğitim düzeyi değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarından duygu zorbalık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Akran zorbalığı eğilim ölçeğinin diğer alt boyutlarda ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Akran zorbalığı günümüzde artan sorunların başında gelmektedir. Kişilerin uğramış olduğu fiziksel, sözel, duygu gibi zorbalıklar ileri yaşantısında kalıcı problemlere yol açabileceği düşünülmektedir. Bu problemlerin çözümü için çok farklı yöntemler ve eğitimler yer almaktadır bunlardan biri de spor yapma eğilimidir. Çalışmamızın asıl amacı da spor yapan kişilerin yapmayanlara göre akran zorbalığını karşılaştırılmasıdır.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre akran zorbalık eğiliminin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmasında sadece eğlence amaçlı zorbalık alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edildi diğer alt boyutlarda erkeklerin kadınlara göre daha fazla akran zorbalığına uğradığı aritmetik ortalamaları gösterse de istatistiksel olarak anlamlı farklılığı olmadığı tespit edildi. Cinsiyet normları, toplum tarafından erkekler ve kadınlar için uygun davranışlara yönelik sosyal beklentiler olarak tanımlanmaktadır (Hellström and Beckman 2020). Bu cinsiyet normları genellikle eylemleri yönlendirir ve toplumda, okulda, spor kulüplerinde veya genç kız ve erkeklerin bulunduğu diğer her ortamda oluşan değerler ve tutumlardır. Erkekler ve kızlar toplumun getirdiği normlar ile birlikte sorunlarla karşılaştığında farklı şekilde endişelenir, tepki verir ve farklı deneyimler edinirler (Hellström and Beckman 2020). İlgili araştırmalar incelendiğinde; Alımcı (2018), yapmış olduğu çalışmada, zorbalık davranışları öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık olmadığını fakat erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha fazla zorba davranışlarda bulunduğunu bildirmiştir, başka bir çalışmada Satın (2006), araştırmasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmamasına rağmen erkeklerin kızlara göre daha fazla zorba davranışlar sergilediğini bildirmiştir. Sipahi (2008), ilköğretim 6. ve 7. sınıfa devam eden öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada; zorbalık düzeyinin erkeklerde daha fazla olduğunu bildirmiştir. Kshirsagar ve ark. (2007), yapmış oldukları çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre zorbalığa uğrama konusunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Hartati ve ark. (2020), yaptıkları çalışmada zorbalık davranışları ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunmamakla birlikte, erkek çocukların fiziksel zorbalık yapma olasılığının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Çetiner (2020), yılında Çanakkale’de 6.-7. sınıf öğrenciler ile yapılan çalışmada akran zorbalığına uğrama açısından cinsiyetler arasında fark bulunmazken; erkeklerin daha fazla zorbalık yaptığını bildirmiştir. Mohseny ve ark. (2019), yılında İran’da 7.-9. sınıf 1456 öğrenci ile yapılan çalışmada erkeklerin kızlardan daha çok akran zorbalığına maruz kaldıkları ve daha çok zorbalık yaptıklarını bildirmişlerdir. Yapılan bu araştırmalar çalışmamızı

destekler niteliktedir. Erkeklerin kadınlara göre akran zorbalığına uğramasının sebebi adölesan döneminde olan erkeklerin daha hırçın ve agresif bir yapıya, kızların ise fiziksel şiddet uygulamak yerine ortamdan soyutlama, yalnızlaştırma eylemlerine büründüğünden kaynaklanıyor olabilir.

Spor insanların fiziksel, ruhsal, bedensel ve iletişimsel gelişimine büyük bir katkı sunmaktadır. İnsanların bir şeyler başarması hem kendisine hem de çevresindekilerin ona saygı duymasını sağlar. Yapılan çalışmanın sonucuna göre akran zorbalığının spor yapma değişkenine göre incelendiğinde duygu zorbalığı alt boyutu hariç diğer alt boyutlarda anlamlı farklılığın olduğu bu durumun spor yapan kişilerin lehine olduğu tespit edildi. İlgili literatür incelendiğinde Alımcı (2018), yapmış olduğu çalışmada, zorbalık davranışları öğrencilerin spor yapma durumuna göre anlamlı farklılık olduğunu bildirmiştir. Coşkungönül (2020), spora katılımın akran zorbalığı üzerine etkisini araştırdığı çalışmasında sedanterlerin aktif sporculara göre zorbalığa uğrama düzeylerinin daha fazla olduğunu bildirmiştir. Yapılan araştırmaların çalışmamızı destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin branş değişkenine göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarında ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır. İlgili literatür araştırmasına bakıldığında takım ve bireysel sporlarla ilgili bir literatüre ulaşılamamıştır yapmış olduğumuz çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırma sonucuna göre öğrencilerin baba eğitim düzeyi değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarından duygu zorbalık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Akran zorbalığı eğilim ölçeğinin diğer alt boyutlarda ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı ve anne eğitim düzeyi değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarında ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır. İlgili literatür araştırmasına göre; Sarier (2024), Ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi isimli çalışmasında zorbalık davranışlarının, öğrencilerin anne ve baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucunu bildirmiştir. Başka bir çalışmada Arslan (2008), Lise öğrencilerinde öz-kavram ve aile ilişkisinin akran zorbalığına etkisi yaptığı çalışmada anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık olmadığını bildirmiştir. Satan (2006), araştırmasında anne ve babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin anne ve babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerden daha az zorbalık

eğiliminde olduğunu bildirmiştir. Anne- baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık bulması örneklem grubunun sahip olduğu farklı sosyo-kültürel çevreyle açıklanabilir. Anne-baba eğitim düzeyine göre birçok araştırmada farklı sonuçlar elde edilmiştir. Anne-baba eğitim düzeyinden daha çok çocukla kurulan doğru bağlar, çocukla olan iletişime yansır ve bu bağ ise sadece ailenin eğitim düzeyi ile ilgili olmadığı düşünülmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin yaş değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarından eğlence amaçlı zorbalık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Akran zorbalığı eğilim ölçeğinin diğer alt boyutlarda ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır. İlgili literatür araştırmalarında; Genç ve Aksu (2010), 17-18 79 yaş grubundaki ergenlerin hem en çok zorba hem de en çok kurban olduğunu belirlemiştir. İzgır (2019), ise 16 yaşında akran zorbalığının en yüksek seviyeye ulaştığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmaların aksine akran zorbalığı ile yaş arasında ilişki bulunmayan çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir (Çakır 2017; Ayas ve Pişkin 2011; Dölek 2001; Dilmaç 2014). Yapılan bazı araştırmaların bu çalışmanın sonuçlarıyla paralellik gösterdiği görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkılarak belli bir yaşa kadar artan akran zorbalığı ergenin kişisel özellikleri değiştikçe kendi duygu ve davranışlarını nasıl kontrol edebileceklerini öğrendikleri için azaldığı düşünülebilir.

Yapılan araştırma sonucuna göre öğrencilerin gelir düzeyi değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarında ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmadı fakat gelir durumu alt seviyede olan kişilerin ortalamalarının daha yüksek olduğu ve akran zorbalığına daha fazla uğradığı tespit edildi. İlgili literatür araştırmalarında; Keskin (2010), zorbalığın aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılaşmadığını belirtmiştir. Alkan (2019), akran zorbalığının aile gelir durumuna göre farklılık gösterdiğini belirlemiştir ve araştırmasının sonuçları bu çalışmayı desteklememektedir. Ertürk (2024), akran zorbalığı zorba olma boyutunda, fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, eşyaya zarar verme ve cinsel zorbalık türlerinde anlamlı farklılık yüksek gelir düzeyine sahip öğrencilerin lehine olduğu, bu bağlamda ekonomik olarak gelir düzeyi yüksek olan ailelerde yetişen bireylerin hem zorbalık yapma hem de zorbalığa uğramaları, orta ve düşük seviyeli ekonomik gelire sahip ailelerde yetişen bireylere göre daha fazla olduğunu bildirmiştir. Genç (2007), ergenlerin zorbalık davranışına maruz kalmasında ailenin ekonomik durumu önemli bir etken olarak nitelendirmektedir. Bir diğer araştırma da ekonomik düzeyin zorbalığa maruz kalmada bir etken olduğunu savunmaktadır (Çetinkaya ve ark. 2009). Ekonomik gelir düzeyi yüksek ailelerde, maddi olanaklarla çocuklarının her istediğini gerçekleştirme eğiliminde olduklarında, bu durum

istediğini kolaylıkla elde edebilen bireylerin yetişmesine neden olabilmektedir. İstediklerini elde eden hazlarıyla hareket eden bireyler, bunun için karşısındakine zorbalık yapabileceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırma sonucuna göre öğrencilerin sınıf değişkeni göre, akran zorbalık eğilim ölçeğinin alt boyutlarından duygu zorbalık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmıştır. Akran zorbalığı eğilim ölçeğinin diğer alt boyutlarda ve akran zorbalığı eğilim ölçeği genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır. İlgili literatür araştırmasında Ertürk (2024), yapmış olduğu çalışmada zorba olma eşya zorbalığı alt boyutunda 11. Sınıf öğrencilerinin lehine anlamlı bir farklılığın olduğunu bildirmiştir. Karakuş (2019), yılında Adana’da 5. ve 8. sınıf öğrencilerle yapılan çalışmada; Akran Zorbalığı toplam puanları için sınıf seviyeleri arasında istatistiksel anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre 7.sınıflar 5.sınıflardan ve 7.sınıflar 8.sınıflardan daha yüksek puan ortalamasına sahiptir. Puan arttıkça akran zorbalığına uğrama artmaktadır. Zorbalık yapma için bu çalışmada sınıf seviyeleri arasında istatistiksel anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başka bir çalışmada Bulgurcu (2010), yılında İstanbul’da 6.-8. sınıf öğrenciler arasında yapılan çalışmada akran zorbalığı rolleri ile sınıf seviyeleri arasında fark bulunmamıştır. Ergün (2011), yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet’inde 6-8. sınıf öğrenciler arasında yapılan çalışmaya göre; 6. sınıflar diğer sınıflara göre daha fazla akran zorbalığına uğramaktadır; üstlenilen zorba ve zorba/kurban rollerinde sınıf seviyeleri arasında fark yoktur. Özellikle öğrencilerin kendilerini okul içerisinde görünür hale getirdikleri sınıf düzeyi 6. Sınıf ve 7. Sınıf olarak görülmektedir. Bu dönemde çocukların ergenlik dönemlerine girme dönemlerinin olması bu sebepten dolayı agresif tavırlar duygu bozukluklarını yaşamaları gibi nedenler 6. Sınıflar ve 7. Sınıflara kendilerinden yaşça küçük olmalarını ve fiziksel olarak güçsüz olmalarını fırsat bilerek duygu yönünde zarar verme eğilimine geçtikleri düşünülmektedir.

Sonuç olarak; ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı alt boyutları incelendiğinde erkeklerin kadınlara göre daha zorba davranışlar sergilediğini, spor yapan kişilerin kendine olan güven duygusunun gelişip bu sebepten dolayı daha az zorbalığa maruz kaldığı, anne baba eğitim düzeyleri ile çocukların akran zorbalığına uğrama arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, yaş ve sınıf değişkenine göre yaş, sınıf arttıkça zorba davranışların arttığı tespit edilmiştir. Akran zorbalığının önlenmesine yönelik yapılan çalışmalar ülkemizde ve dünyada farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları bir potada eriterek ülkemiz adına bir çerçeve program geliştirilmesi ve geliştirilen programın eğitim müfredatına entegre edilmesi zorbalıkla mücadelede eğitim alanında yapılacak büyük bir adım olacaktır. Okulda şiddet ve zorbalığa

karşı ailelerin okul müdürlerinin ve öğretmenlerin üzerinde ısrarla durması gereken konuların başında gelmektedir. Özellikle ortaokul çağında olan ve ergenliğim başında olan çocukların bu dönemde karşılaşacağı zorbalıkları ileri yaşlarda duygu çöküntüsü, fiziksel yetersizlik, ruhsal bunalım gibi birçok probleme yol açacağı düşünülmektedir.

5.1. Öneriler

Okullarda akran zorbalığı başlığında (zorbalığın tanımını, zorbalık türleri, zorbaların bireysel, ailevi özellikleri ve nasıl bir çevreden geldiği gibi konularda) ergenler bilgilendirilmeli zorbalık hakkında farkındalık hissiyatı oluşturulmalı, özellikle mağdurun destek görmesi ebeveynleri bu konuya katılımı sağlanmalıdır. Okulda oluşan zorbalık durumlarına set çekilmeye çalışılmalı ve gereken önlemler alınmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan rehberlik çerçeve planlarına zorbalık davranışları, çeşitleri hakkında bilgiler içermeli ve önleyici rehberlik yapılması gerekmektedir.

Sosyal beceri düzeyi insanların problem yaşama seviyelerini arttırmakta ya da tam tersi azaltmaktadır. Gelişim dönemi çocuklarında özellikle sosyal beceri davranışlarını arttıracak etkinlikler yapıp bu öğrencilerin katılımları desteklenmelidir.

Zorbalık davranışının kabul edilebilecek bir davranış olmadığını ve bu davranış biçimini gösteren öğrencilerin cezalandırılacakları hakkında gelişim çağında olan çocuklara bilgi verilmelidir. Cezalar bu çocuklara açıklanmalıdır.

KAYNAKLAR

Akdur H, Sozen AB, Yigit Z, Balota N and Guven O. (2007). The effect of walking and step aerobic exercise on physical fitness parameters in obese women. *J. Ist Faculty Med*, **70** (3), 64-67.

Alımcı D. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinin Akran Zorbalığı ve Sosyal Görünüş Kaygıları İle Kendine Saygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 103 s.

Alkan H. (2019). *Lise Öğrencilerinin Sosyal Başarı Hedefleri ve Akran Zorbalığı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 84 s.

Amman MT. (1999). Dünyada ve türkiye’de spor sosyolojisi tarihçe ve günümüzdeki durum. *Dinamik Spor Bilimleri Dergisi*, **1** (1),74-83.

Aracı H. (1999). *Öğretmen ve Öğrenciler İçin Okullarda Beden Eğitimi*. 1. Baskı, Bağırın Yayınları, Ankara, 486 s.

Arıman F. (2007). *İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri İle Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 161 s.

Arsılan S. (2008). *Lise Öğrencilerinde Öz-Kavram ve Aile İlişkisinin Akran Zorbalığına Etkisi*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, İstanbul, 113 s.

Atalay A. (1998). *Spor Sosyolojisi*. 3. Baskı, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 246 s.

Ayas T ve Pişkin M. (2011). Lise Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi Ve Okul Türü Bakımından İncelenmesi. *VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, 21-23 Eylül, İstanbul, ss. 550-568.

Ayas T. (2007). Okullarda Yaygın Sorun Şiddet ve Zorbalık. *İlköğretimci Eğitimci Dergisi*, **14** (1),16-19.

Aytan GK. (2010). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmelerinde Sporun Etkileri*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Ankara, 165 s.

Bulgurcu S. (2011). *İstanbul İlinde Bir İlköğretim Okulunda 6–8. Sınıflarda Akran Zorbalığı Sıklığının Araştırılması*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aile Sağlığı Ana Bilim Dalı, Ana-Çocuk Sağlığı Bilim Dalı, İstanbul, 112 s.

Coşkungönül M. (2020). *Spora Katılımın ve Seçili Değişkenlerin Akran Zorbalığı Üzerine Etkisinin Araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Ana Bilim Dalı, Burdur 87 s.

Çakır N. (2017). *Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 126 s.

Çetinkaya S, Nur N, Ayvaz A, Özdemir D ve Kavakcı Ö. (2009). Sosyo ekonomik durumu farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinde akran zorbalığının depresyon ve benlik saygısı düzeyiyle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, **10** (2),151-158.

Çetinler NT. (2021). *Ortaokul Öğrencilerinin Okulda Akran Zorbalığına Başvurma ve Zorbalık Görme Düzeyleri (Çanakkale İli Örneği)*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Çanakkale, 120 s.

Dilmaç E. (2014). *Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretimi Ana Bilim Dalı, Zonguldak, 185 s.

Dinç N. (2012). *Gençlerde Rekreatif Fiziksel Aktiviteler ile Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki*. I. Rekreatif Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, 12-15 Nisan, Antalya.

Dölek N. (2001). *İlk ve Orta Öğretim Okullarındaki Öğrenciler Arasında Zorba Davranışların İncelenmesi ve Zorbalığı Önleme Tutumu Programı'nın Etkisinin Araştırılması*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul, 343 s.

Ergün D. (2011). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ortaöğretim 6.7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Yaygınlığı ve Risk Faktörlerinin Belirlenmesi*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, İstanbul, 142 s.

Ertürk C. (2024). *Fen Lisesi Öğrencilerinin Akran Zorbalığı ve Psikolojik Sağlamlıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Samsun İli Örneği)*. Yüksek lisans tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Samsun, 124 s.

Genç G. (2007). *Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi*. Doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı / Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Malatya, 239 s.

Genç G ve Aksu MB. (2010). Genel lise öğrencilerinin zorba-kurban davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **30** (2),413-448.

Gökler R. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Ana Bilim Dalı, Ankara, 353 s.

Gültekin Z. (2003). *Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara, 104 s.

Hartati S, Safitri D, Marini, A and Wahyudi A. (2020). Bullying behaviour in early childhood: Study at early childhood education institution in east jakarta in 54 Indonesia. *Talent Development & Excellence*, **12** (1), 55–63.

Hellström L and Beckman L. (2020). Adolescents perception of gender differences in bullying. *Scandinavian Journal of Psychology*, **61** (1),90-96.

Izğır G. (2019). *Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Yaygınlığı*. Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Aydın, 124 s.

İkizler C. (1994). *Sporda Başarının Psikolojisi*. 2. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 123 s.

İmamoğlu AF. (2014). Beden eğitimi ve sporun Türk sporu üzerindeki yeri. *Ankara Eğitim Dergisi*, **1** (2),52-53.

Kağıtçıbaşı Ç. (2004). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. 1. Baskı, İstanbul Evrim Yayınları, İstanbul, 463 s.

Karakuş Y. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı: Adana İli Yüreğir İlçesi Pilot Çalışma*. Yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Mersin, 113 s.

Karaküçük S. (2016). *Rekreasyon Bilimi*. 2. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 601 s.

Koç Z. (2006). Okul zorbalığı tanımı nedenleri ve alınabilecek önlemler. *Öğretmen Dünyası Dergisi*, **2** (8),7-12.

Koç Z. (2007). Çocuklar ve ergenlerde okul zorbalığının toplumsal nedenleri. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, **12** (3),32-37.

Kshirsagar VY, Agarwal R and Bavdekar SB. (2007). Bullying in schools: prevalence and short-term impact. *Indian pediatrics*, **44** (1), 25.

MEB (2007). *Şiddeti Tanıma*. MEB Hizmetiçi Eğitim Seminerleri El Kitabı.

Mohseny M, Zamani Z, Basti SA. et al. (2019). Bullying and victimization among students bears relationship with gender and emotional and behavioral problems. *Iran Psychiatry Journal*, **14** (3),211-220.

Olweus D. (1993), *Bullying At School: What we know and what we can do*. Oxford and Cambiridge, MA: Blackwell Publishers.

Olweus D. (1999), *The nature of school bulling: A cross-national perspective* (pp. 7–27). London and New York: Routledge.

Özteke N ve Ural B. (1982). Zorba davranışları önleme. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, **11** (1),12-14.

Öztürk F. (1998). *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*. 4. Baskı, Bağırhan Yayınları, Ankara, 116 s.

Pekel N. (2004). *Akran Zorbalığı Grupları Arasında Sosyometrik Statü Yalnızlık ve Akademik Başarı Durumlarının İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara, 103 s.

Pişkin M. (2002). Okul zorbalığı tanımı türleri ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2),531–562

Rigby K. (2004). Addressing bullying in schools theoretical perspectives and their implications. *School Psychology International*, 25 (3),287-300.

Satan A. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorba Davranış Eğilimlerinin Okul Türü ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler ile İlişkisi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İstanbul,197 s.

Sipahi HT. (2008). *İzmir İli Bornova İlçesinde İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Etkileyen ve Eşlik Eden Faktörler*. Doktora tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, İzmir, 136 s.

Şahin M. (2007). *İlköğretim Okullarında Zorbacı Davranışların Azaltılmasına Yönelik Empati Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Erzurum, 140 s.

Tamer K. (1988). *Beden Eğitimi ve Oyun Eğitimi*. 2. Baskı, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Eskişehir, 68 s.

Yetim A. (2005). *Sosyoloji ve Spor*. 4. Baskı, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 352 s.

Yetim A ve Cengiz R. (2010). *İletişim ve Spor*. 1. Baskı, Berkan Yayınevi, Ankara, 192 s.

Yıldırım Koç P. (2003). *Çıkmaz Sokak: Okulda Şiddet ve Zorbalık*. 1. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 32 s.

Yurtal F ve Cenkseven F. (2007). Bullying at primary schools prevalence and nature. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3 (28),1-13.

Zengin E ve Öztaş C. (2008). *Yerel yönetimler ve spor. Sosyal Politika Konferansları Dergisi*, 55 (1),49-78.

EKLER

Ek 1. Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Kararı

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ BİLİMSEL
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARARLARI

Toplantı Tarihi: 09/01/2024

Toplantı Sayısı: 24/01

Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Prof.Dr. Enis KARABULUT başkanlığında 09.01.2024 tarihinde Salı günü saat 14.00'da aşağıda imzaları bulunan üyelerin katılımlarıyla toplanarak, gündemdeki konular görüşülmüş ve aşağıdaki kararlar alınmıştır.

KARAR 13: Bingöl Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde görevli Dr. Öğretim Üyesi İhsan KUYULU (Sorumlu Araştırmacı) ve Öğrenci Metehan AKYOL'un “**Spor Yapan ve Sedanter Öğrencilerin Akran Zorbalık Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi**” konulu çalışmalarının etik olarak uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

BAŞKAN	Prof. Dr. Enis KARABULUT	İMZA
ÜYE	Prof. Dr. Mehmet ÇİFTÇİ	İMZA
ÜYE	Prof. Dr. Bahri PATİR	İMZA
ÜYE	Prof. Dr. Ramazan SOLMAZ	İMZA
ÜYE	Prof. Dr. Abdurrahman GÜL	İMZA
ÜYE	Prof. Dr. Aydın GİRGİN	İMZA
ÜYE	Prof. Dr. Hayati YÜKSEL	İMZA

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu ve Ölçek

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın katılımcı, bu bölümde yer alan ifadeleri kurumunuza yönelik tutum ve davranışlarınızı genel olarak göz önünde bulundurarak değerlendiriniz. İfadeleri değerlendirirken, olması gereken durumu değil, algıladığınız / hissettiğiniz durumu dikkate almanız gerekmektedir. Aşağıdaki ifadelerden kendinize en yakın hissettiğiniz seçeneği işaretleyiniz.

Metehan AKYOL

Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Yaşınız

12 yaş () 13 yaş () 14 yaş ve üzeri ()

2. Cinsiyetiniz

Kız () Erkek ()

3. Okuduğunuz sınıf

5.sınıf () 6.sınıf () 7. sınıf ()

5.Annenizin eğitim durumu

Okur –Yazar () İlköğretim () Lise () Yüksekokul ()

6.Babanızın eğitim durumu

Okur –Yazar () İlköğretim () Lise () Yüksekokul ()

7.Ailenizin algıladığınız ekonomik düzey

Alt () Orta () Üstü ()

8. Herhangi bir spor dalında lisans sahibi olma durumu

Evet() Hayır()

Zorba Davranış Eğilim Ölçeği (ZDEÖ)

AÇIKLAMA

Bu ölçek **okuldaki arkadaş ilişkilerine** yönelik tutumları ölçmek amacı ile hazırlanmıştır. Ölçekte 67 cümle bulunmaktadır. **Her ifadeyi okuduktan sonra bunu NE SIKLIKLA yaptığınızı size verilen liste üzerinde ayrılan yere aşağıdaki örneğe uygun olarak işaretleyiniz. Her ifadeyi okuduktan sonra aklınıza ilk geleni cevaplayınız. Ölçekteki tüm maddeleri işaretleyiniz.**

Size verilen tutum listesi üzerine **ADINIZI** yazmayınız, **KİMLİĞİNİZİ** belirtecek herhangi bir işaret koymayınız.

		HIÇ BİR ZAMAN YAPILMIYORDU	ÇOK AZ YAPILIYORDUM	BAZEN YAPILIYORDUM	ÇOKU ZAMAN YAPILIYORDUM	HER ZAMAN YAPILIYORDUM
1	Sınıfta her hangi bir şeyi yaptırmak için fiziksel güç kullanmak yeterlidir.					
2	Hoşlanmadığım birinin gruba girmesini istemem.					
3	Sessiz bir öğrenciyi kızdırmak kolaydır.					
4	Oyun oynarken koyduğum kurallara uymayanı döverim					
5	Hareketleri ile beni sinirlendiren birisine kötü sözler söylerim					
6	Sınıfta birisini incitecek şeyler söylediysem o bunu hak etmiştir.					
7	Küçük çocuklar korkutulduğunda yüzlerindeki ifade çok komik olur.					
8	Yaptığım esprilerden dolayı arkadaşlarımla utanması beni güldürür.					
9	Düşüncelerimi başkasıyla paylaşırım					
10	Bana hoşlanmadığım bir hareket yapılırsa tokat atarım.					
11	Sıkıntımı arkadaşlarımla konuşarak hafifletirim.					
12	Sınıfta birine küfür etmek beni sakinleştirir.					
13	Beni kodiran kişilere vurmak isterim					
14	Kendimden güçsüz birisine kadıysam hak ettiği cezayı veririm					
15	Hoşlanmadığım hinsinin, okul eşyalarına zarar vermeyi düşünürüm.					
16	Oyun oynarken birisi, kurallanma uymadığında ona kötü sözler söylerim.					
17	Kendimden güçsüz birisini dövmüşsem o bunu hak etmiştir.					
18	Sınıfta nedensiz yere birisine bağılır.					
19	Birisini kızdırmak için saçını çekenm					
20	Bazı kişi veya kişilere karşı kırıncı sözler söylenir.					
21	Sınıfta hoşlanmadığım kişiye kötü şakalar yaparım					
22	Sınıfta bazı çocuklara sert davranmak normaldir.					
23	Çelme takmak, eğlencelidir.					
24	Hoşlanmadığım birisine kinci sözler söylemek beni rahatsız etmez.					
25	Sınıfta birisini bilerek kızdırmak hoşuma gider.					
26	Birisi ile olan sorunuma konuşarak çözmeyi tercih ederim.					
27	Kendimden güçsüz birisine kadıysam onu sinirlendirecek davranışlarda					
28	Birisine kazdıysam canını yakmak isterim.					

29	Sınıfta biri üzgünse onu fark edebilirim					
30	Birisinin kötü bakışı ona vurmam için yeterlidir.					
31	Okulda gücünü göstermek için birisini tehdit etmek gerekir.					
32	Sınıfta benden hoşlanma hissettiğim kişiye küçük düşürücü sözler söylerim.					
33	Bir sorunu çözmek için konuşmaktan çok bairmak etkilidir.					
34	Arkadaşlanma el şakası yapmayı severim.					
35	Benden güçsüz çocuklarla dalga geçmek hoşuma gider.					
36	Baz çocukları sinirlendirmek için defterine abuk sabuk yazılar yazanım.					
37	Hoşlanmadığım birisine tokat atmışsam o bunu hak etmiştir.					
38	Sınıfın kurallarına uymak önemlidir.					
39	Kendimi kötü hissettiğimde birisine vurmak beni sakinleştirir.					
40	Benden küçük çocuklarla dalga geçmekten hoşlanırım .					
41	Sınıfta benden güçsüz birisi ile tartışırken fiziksel gücümü gösterim					

42	Kendimden güçsüz çocuklara takılmak eğlencelidir.					
43	Birisine kötü sözler söylemek, onun bunu hak ettiği anlamına gelir.					
44	Okulda birisine kızdıysam tehdit ederim.					
45	Şaka olsun diye birisine isim takmak hoşuma gider.					
46	Benim istediğimi yapmayan birisi ile konuşmam.					
47	Hak ettiğine inandığımda birisine vururum.					
48	Sınıfta arkadaşlık yapmak istemediğim kişi ile bir şeyler yapmak istemem					
49	Sınıfta birisi kırıldığı zaman onu anlayabiliyorum.					
50	Sınıftaki birisine haddini bildirmek için fiziksel gücümü kullanmaktan çekinmem.					
51	Birisine takılmak için laf atmak hoşuma gider.					
52	Sinirlendiğimde benden küçük öğrencilere bağırarak rahatlarım.					
53	İlginç giyinen birisine takılmaktan hoşlanırım.					
54	Sınıfta bazı kişilerle dalga gecmek eğlencelidir					
55	Beni kızdıran birisini korkutmak hoşuma gider.					
56	İhtiyacım olduğunda arkadaşım bana para vermek zorundadır.					
57	Arkadaşım olmasını istemediğim birini görmezlikten gelirim.					
58	Birisinin görünüşü tuhafsa ona takılırım.					
59	İhtiyacım olduğunda arkadaşına söylemeden eşyalarını alırım.					
60	Sınıfta birisi utanınca yüzündeki ifade beni güldürür.					
61	Lider olmak, güçlü olmayı gerektirir.					
62	Söylediklerimi önemsemeyen birisiyle konuşmam.					
63	Korkak olan oyuna giremez.					
64	Küçük ve zayıf olan çocukları kızdırmak eğlencelidir.					
65	Arkadaşlık yapmak istemediğim kişiye her fırsatta ters cevaplar veririm.					
66	Garip konuşan birine gülünür.					
67	Birisini sinirlendirmek için el şakası yapılır.					